

## ***Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby***

*April 2011; andra fastebrevet*

*Kära systrar och bröder i Kristus!*

Som *fasteläsning* i fraternitet och husfolk på Bjärka-Säby har vi i år valt den anglikanske ärkebiskopen Rowan Williams bok *Tystnad och honungskakor*, som utkom på svenska för några år sedan. Det är en förunderlig bok, en läsning för fastetider och personliga retreatar, som jag för egen del ofta återvänder till. Här transformeras den monastiska visdomen till mitt eget liv på ett sätt som levandegör tidlösheten och slitstyrkan i öknens andliga vägledning. Gunnel Vallquist har kallat boken en "verklig väckelsebok", och beskrivit den som en av de viktigaste hon läst under sitt liv. Det vill inte säga lite!

En invändning som ibland hörs mot ökenfäderna är att deras vägledning är svår att tillägna sig för en modern, urban människa. En hastig och ouppmärksam läsning kanske kan ge det intrycket. Självfallet måste man ibland i umgänget med dessa gamla texter vaska fram den visdom som ofta finns dold i bilder, anekdoter och till synes gåtfulla ord och handlingar. All fruktbar andlig läsning kräver ett mått av möda. Läsningen behöver tid och eftertanke för att bära frukt. Rowan Williams kommer oss till hjälp inte minst genom att visa hur öknens spiritualitet, tvärtemot att vara individualistisk, sätter fingret på en avgörande punkt i all andlighet: *liv och död finns hos min nästa*. Man kan inte odla ett andligt liv åtskilt från sina medmänniskor. Det är i vårt umgänge med varandra, hur vi relaterar till andra människor, som karaktären i vår andlighet framträder. Vår relation till Gud är beroende av hur vi lever med dem vi har omkring oss.

Den helige Antonios har ett tänkvärt ord beträffande detta: *Den som vinner sin nästa, vinner Gud. Den som blir till anstöt för sin nästa, har syndat mot Gud*. Samma tanke får ett mer drastiskt uttryck i ett tänkespråk från Abba Moses: *Munken måste dö från sin nästa och får inte döma honom på något som helst sätt*. Orden om att "dö från sin nästa" kan låta besynnerliga, och man måste kanske vända på det hela för att poängen skall bli tydlig: Munken får aldrig döma sin nästa – lika lite som en död kan göra det. Just så: den som är död kan inte längre döma någon! I den meningen behöver vi "dö från vår

nästa”. Här ställs vi inför den röda tråden i ökenandligheten: att avstå från att döma och bedöma, recensera och kritisera. Dömandet är bara andra sidan av mitt självhävdelsebehov, som i sin tur bottnar i rädsla. Hur uppfattas jag av andra? Vad säger de om mig? Hur tar jag mig ut i omgivningens ögon?

För ökenfäderna är självförsvaret den tunga bördan. Man får släpa på den hela livet eftersom man aldrig blir färdig med att försvara, hävda och framhålla sig själv och sina egna förtjänster – eller sin egen olycka, för den delen. Det som behöver dö är alltså den självbild jag bär omkring på, eftersom den tynger ner mig och till sist kommer att ta livet av mig.

Om självrättfärdigandet är den tunga bördan, vilken är då den lätta bördan? Det är, hur underligt det än kan låta, *korset*. Talet om att ta sitt kors på sig och följa Jesus får oss att rygga tillbaka. Det låter som en ansträngande övning. Men om vi tänker efter: när vi läser om helgonen och deras liv, får vi då intrycket att ”det där verkar vara ett tungt och ansträngande liv”. Nej, tvärtom slås vi av lättheten, friheten, och inte minst glädjen som omger dem. Och likväl arbetar de med möda på sin frälsning.

Hur går det ihop? Korset är den lätta bördan just därför att korset befriar mig från mig själv, från det eviga kretsandet kring mitt jag, den ängsliga upptagenheten av hur andra ser på mig. Rowan Williams visar hur ökenfäderna och ökenmödrarna på samma gång är ytterst ihärdiga i sin kamp för ett rent hjärta, och på samma gång totalt avslappnade. Jag kan minnas hur det var just denna egendomliga paradox som slog mig i mötet med denna andliga tradition för många år sedan. Jag hade ju försökt vara ihärdig, och där kände jag igen mig i dessa berättelser. Men all min möda och kamp hade inte enbart bidragit till större befrielse. Nu mötte jag något som det tog tid ta in: Hur kan man leva det kristna livet i medvetande om att det är en daglig kamp och på samma gång vara helt och hållet avslappnad?

Var för sig kan vi ta till oss dessa förhållningsätt. Vi vet vad det är att framställa det kristna livet som kamp och möda. Och vi kan betona vikten av att lita på Guds barmhärtighet när vi misslyckas, att inte ta sig själv för allvarligt som om allt hängde på mig. Men, som Rowan Williams uttrycker det, ”det är inte lika lätt att fatta hur vi kan göra båda delarna samtidigt.” Den yttersta ansträngningen och den fullständiga vilan – på en och samma gång.

Kanske vi kan ana att det hör samman med en självinsikt som för dessa människor innebär att man är medveten om det egna hjärtats svaghet och synd. Genom

min synd är jag skyldig till långt mer än jag förstår, och denna min synd skiljer mig från Gud. Först när den insikten på allvar drabbat mig, kan jag också på allvar ta till mig nåden och Guds gränslösa barmhärtighet. Den som aldrig förlorar denna självinsikt, som vet att hon måste börja om på nytt varje dag, har något att säga till den som lider och undrar om det finns något hopp.

Ihärdigheten hos ökenfäderna måste alltså förstås mot bakgrund av självinsikten, den ansträngning som gör dem medvetna om den egna svagheten. De uppmuntrar oss att förvänta det värsta av oss själva. Den avslappnade hållningen hör samman med insikten om Guds aldrig sinande barmhärtighet. Som Rowan Williams uttrycker det: "Det som är svårbegripligt för oss är att de på blodigaste allvar känner till det pris de får betala för sina synder, sin själviskhet och sin fåfänga, men ändå vet att Gud kommer att hela och acceptera." Och det är deras insikt om det förra som ger dem deras nästan stötande ömhet mot andra syndare. Gudsligheten hos den helige Makarios beskrivs på följande sätt: "När han såg en broders syndare sökte han dra som ett täckelse över dem, liksom Gud breder ut sitt beskydd över världen."

\*

Självkännedom och icke-dömande är alltså de stora ämnena i ökenandligheten. Det handlar om att inte stå i vägen för Gud i min nästas liv. Vår egen självupptagenhet och självbelåtenhet, tron att vi vet mer om Gud än andra, befäster oss i en ouppmärksamhet inför andra människor och deras kamp, som gör att vi tränger oss emellan Gud och dem. Vi blir hinder för Gud att nå fram till människor, och syndar därmed svårt mot Gud.

Om vi föreställt oss att en kontemplativ livshållning handlar om att finna en viss teknik för att kommunicera med det gudomliga, tas vi bryskt ur den föreställningen i mötet med denna spiritualitet. Allt går ut på att bli ett redskap till försoning och helande för min nästa. Och för att kunna bli det måste man medvetet vara sig själv. Man behöver veta något om vad som gjort en till den man är, och därmed vilka de egna svagheterna men också gåvorna är.

Vägen till att "vara sig själv" är dock inte att "följa sitt hjärta", som vi ibland uttrycker det. En annan av ökenfäderna, Abba Isidoros, säger att "av alla onda impulser är den mest fruktansvärda driften att följa sitt eget hjärta". Bakom den moderna föreställningen att man genom att vara "uppriktig" kan vara sig själv, ligger illusionen att

vi på egen hand skulle kunna komma fram till vad som är äkta vara och vad som är imitation i våra liv. Som om det går att frilägga enkla och odelade böjelser och motiv hos sig själv. Vårt hjärta och allt som strömmar genom det av tankar, drömmar, önskningar och begär bär djupa spår av den brustenhets som vi måste konfronteras med och ta upp kampen mot. "Det är inte uppriktigheten, utan sanningen som gör oss fria", skriver Henri de Lubac, en av 1900-talets betydande katolska teologer, och han tillägger: "Att framför allt sträva efter uppriktighet är kanske ytterst sett att inte vilja bli förvandlad."

Hos ökenfäderna finns därför inget utrymme för lättvindiga tankar om människohjärtats naturliga vishet. De vet att det inte finns något svårare i världen än att ge en uppriktig bild av sig själv. Därför måste jag låta de bästa bilderna av mig själv och mina prestationer dö. Detta är den befrielse endast korset kan åstadkomma. Så blir korset den "lätta bördan". Rowan Williams konstaterar att endast "Gud kommer att visa mig vem jag 'egentligen' är, och det kommer han att göra bara genom en livslång process där han för mina tankar och min längtan in i sin närvaro, utan fruktan och illusioner." Det är därför öknen's spiritualitet lägger så stor vikt vid att yppa sina tankar inför en andlig fader eller moder, någon man har förtroende för. "Ingenting gör fienden gladare än de som aldrig ger uttryck för sina tankar", säger Johannes Dvärgen. Och när den som söker hjälp gör just detta, yppar sina tankar, möter fäderna och mödrarna dem med återhållsamma reaktioner, och ytterst lite av det vi kallar "själavård". De vet att enbart genom att vi fått ge uttryck för våra tankar har vi gjort oss sårbara, och det är själva förutsättningen för vår verkliga förvandling.

Vi kan ana hur en väg här öppnar sig som gör oss fria från allt ängsligt frågande om vad som kan tänkas vara mest äkta. Liksom hur det är ur denna självinsikt som icke-dömandets sinnelag växer. Ökenandlighetens ointresse för att döma andra bottnar i insikten om den egna synden. Den som befriats från behovet att värna bilden av sig själv som god och rättsinnig, har även befriats från driften att döma andra. Här finns både en anknytning till vårt kulturella klimat men också en udd, om vi förmår se den. För om det är något som är "modernt" är det väl just icke-dömandet. Att inte döma någon kan, som Rowan Williams påpekar, tyckas passa som hand i handske på den postmoderna oviljan att fastställa några som helst absoluta normer för rätt och fel, sanning och lögn. "Men öknen handlar om kampen för sanningen, annars om ingenting." Medan vi försvarar våra och andras synder med att "Gud förlåter", är ökenfäderna inte mindre förvissade om Guds förlåtelse. Men de vet att det är en livslång uppgift att ta

emot denna förlåtelse på ett sådant sätt att man förvandlas av den och inte faller tillbaka i själviska tankebanor och livsmönster.

Vad är då ett "ärligt" och "sant" andligt liv? Rowan Williams svarar efter sin läsning av ökenfäderna: "Kanske kan man säga att det är ett liv där hungern efter sanningen (snarare än uppriktigheten) har blivit ofrånkomlig." Denna hunger efter sanningen hjälper människan att lägga av den tunga bördan – självrättfärdigandet – och ta på sig den lätta bördan, korset, vars frukt är självförglömmelsen. I öknen vinner man sin nästa genom att dö bort från varje antydning att vara för mer eller längre kommen på vägen.

Så långt några reflexioner utifrån den senaste tidens fasteläsning.

\*

Vi har nu nått halvvägs in i fastetidens vandring mot påsken. Midfastosöndagen infaller om några dagar som en rastplats på väg mot påsken. Vi dröjer då inför det stora eukaristiska kapitlet i Johannesevangeliet (kap 6) där Jesus talar om att äta hans kropp och dricka hans blod. Därefter har vi bara en vecka kvar till passionsveckan som följs av Stora veckan, den vecka som är navet i det heliga året.

Först kommer dagen, därefter tiderna, slutligen året. Så ser ordningen ut när kyrkoåret växer fram. Om söndagen är den primära festdagen, är påsken den primära högtiden, den enda kristna fest som vi med största säkerhet kan säga har sitt ursprung i apostlatiden. Den kristna påskens tidiga ursprung som en årligt firad högtid kan fastslås av två skäl: den härrör från en tid när det judiska inflytandet fortfarande var mycket starkt, eftersom tiden för dess firande bygger på månkalendern och inte på solkalendern. Det andra skälet är att kyrkan i tre sekler tillät att påsken firades på olika dagar, antingen den 14 Nisan eller på söndagen efter den 14 Nisan, med hänvisning till att bägge hade apostolisk auktoritet. Paulus ord i 1 Kor 5:7-8, "låt oss därför fira högtid", har ibland citerats som syftande på ett faktiskt kristet påskfirande.

Liksom det heliga året är uppbyggt och centrerat kring påsken, är den kristna identiteten oupplösligt förenad med Kristi död och uppståndelse. Dessa avgörande händelser blir närvarande i kyrkan på tre sätt: genom *söndagen*, *påskhögtiden* och *eukaristin*. Söndagen representerar den grundläggande sanning som hela vår tro vilar på: Kristus är uppstånden och levande mitt ibland oss. Påsken, som

lidandets och uppståndelsens högtid, förbinder denna sanning med historien. Eukaristin låter den bli en oavbrutet flödande källa till liv i alla tider.

Därför finns ingen högtid som är viktigare för den döpte att fira än påsk. Det är den fest genom vilken vi på ett särskilt sätt förnyas i vårt dop och rotas i vår identitet. Påsknattens, eller påskdagens, gudstjänst är årets höjdpunkt i kyrkan. Att som kristen utebli från den borde vara lika otänkbart som för en fotbollsspelare att tacka nej när han uttagits att representera sitt land i en VM-final!

Påskan är också den högtid som mer än någon annan förenar kristna och judar. Befrielsen ur Egypten, till vars minne judarna firar påsk, är den viktigaste händelsen i Gamla testamentet genom vilken kyrkan tolkar Jesu död och uppståndelse, och därmed den kristnes dop. Att man tidigt började fira påsk berodde på att händelserna som ledde fram till Jesu död utspelade sig före och under den judiska påskan, och när på året den firades visste man. Påskan infaller i Israel vid fullmånen i månaden *Nisan*, som i Bibeln kallas *aviv*, ett ord som betyder *vår*. (2 Mos 12:2, 6; 13:4; 23:15; 34:18.) Den varar i sju dagar och har tillsammans med pingsten och lövhyddohögtiden en särställning bland pilgrimshögtiderna i Israel.

Till en början firade alltså de kristna påsk när den judiska påskan inföll. Detta innebar dock att påskdagen inte alltid inföll på en söndag; den 14 Nisan kunde hamna på vilken veckodag som helst. Det kändes otillfredsställande tyckte många, och röster höjdes för att påskan alltid skulle firas en söndag. Det var ju den första dagen i veckan som Jesus hade uppstått. Frågan ledde till utdragna diskussioner och löstes slutligen genom ett beslut vid kyrkomötet i Nicaea 325, då det bestämdes att hela kristenheten skulle fira påsk den första söndagen efter första fullmånen efter vårdagjämningen, en ordning som gällt sedan dess. Vårdagjämningen infaller alltid den 20 eller 21 mars, medan den första fullmånen därefter kan infalla alltifrån omedelbart efter vårdagjämningen till en månad senare. Det gör att påskan kan infalla som tidigast den 22 mars och som senast den 25 april. (2011 infaller påskdagen så sent som den 24 april, vilket inte kommer att upprepas förrän 2039 då påskdagen infaller på sitt senaste tänkbara datum, den 25 april). Men eftersom den judiska påskan infaller vid fullmånen i vårmånaden Nisan, innebär det i praktiken att den judiska och den kristna påskan nästan alltid infaller under samma vecka.

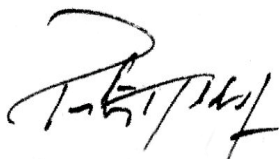
En ytterligare likhet mellan judar och kristna, inte bara i firandet av påskan utan av alla högtiderna, är tron att den händelse som firas är närvarande när vi firar den.

Dess innersta mening återupprepas, högtiden lyfter händelsen ur historien och placerar den i nuet, där den hör hemma. Såväl det judiska som det kristna året har sin utgångspunkt i historiska händelser. Men det är inte händelsen i sig som högtidlighålls, minnet av denna är inte det väsentliga. Det är uppenbarelsen, Guds *epifania*, manifesterad i och genom händelsen som firas. Den är oavbrutet närvarande. Därför är liturgins tempus alltid presens. Vi firar inte minnet av det Gud gjort, vi firar själva skeendet. Som historisk händelse tillhör det skeendet förfluten tid, men som frälsande händelse utspelar den sig nu.

Det är därför ett rikt firande av Stora veckans och påskens gudstjänster kan bli en så genomgripande och förvandlande livserfarenhet. Genom firandet av de stora mysterierna i vår tro, tränger vi in i dessa mysterier och de tränger in i våra hjärtan. Därför vill jag uppmuntra oss alla att delta i påskens gudstjänster där vi befinner oss. Som vanligt gläder vi oss över att ta emot många gäster i Bjärka-Säby under firandet av de tre heliga påskdagarna. I år har vi sammanställt Stora veckans huvudgudstjänster i en liten skrift. Det underlättar för alla som kommer hit att både följa med i gudstjänsterna och meditera över deras innehåll, men kan också vara en hjälp för den som firar påskan på annat håll. Gudstjänstboken, som innehåller ordningen för alla de stora gudstjänsterna från onsdagens helandegudstjänst till påsknattens vigilia, kan beställas från [ekumeniskakommuniteten@nyaslottet.se](mailto:ekumeniskakommuniteten@nyaslottet.se). Självfallet går det att vara med i enstaka gudstjänster i Slottskapellet under påskan även för den som inte kan delta i hela firandet.

Så vill jag önska er alla en välsignad fortsatt fastetid, och en påskhögtid i ljus och glädje!

Er i Kristus förbundne

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'T. Eriksson'.

P.S. En del av er har frågat efter programmet till vårt sommarmöte den 9-14 augusti. Ett fullständigt program skickas ut i påskveckan i samband med nästa brev. Anmälan kan göras redan nu på e-postadressen ovan. I nästa brev kommer även mer information om den planerade pilgrimsresan till Israel 2012, liksom resan till Bose i november.